

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XIII. De Bructeris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Ceterum apud eundem auctorem, dicto annali XIII, sic Bojocali super Rheni ripâ, quam Ansibarii obsederant, referuntur verba: *Chamarorum quondam ea arva, mox Tubantum, & postea Usipiorum fuisse*. Hæc uti satis sint incorrupta, & ex vero, ego vehementer vereor, quidpe Menapios hæc arva tenuisse, quum Galliam Belgicam debellaret Jul. Cæsar, ipse auctor est locupletissimus, in commentariorum IV. quibus pulsus, Usipios immigrasse, ex eodem Cæsare, tum ex Dione satis idoneo probavi auctore. tenueruntque Usipii, donec à Druso perdomiti, in amicitiamque Romanorum recepti fuerunt. ab eo tempore militibus, ad Vetera in hibernis agentibus, usui cesserunt eadem arva; quemadmodum alia ejusdem ripæ arva, ad castra Maguntiacensia, ut supra notatum. Quapropter aut nulli heic umquam incoluere Tubantes, aut certe antè Julii Cæsaris in Belgis arma. Sed si ante Cæsarem; cur non Tacitus inter Tubanteis & Usipios interposuit Menapios, eorundem arborum colonos? cur non saltem Sigambros? Sanè ubique historiarum error, vel memoriæ lapsus. Mihi si conijcere heic liceat, malim profecto, pro *Tubantum* voce, legere *Sugambrium*, vel *Sugambrorum*. hi quidpe hæc tenuere ante Usipios loca. nam Menapii, Gallia Belgicæ gens, quod coluerint, id permisso locatuque Sugambrorum factum existimo. neque enim veri simile, tam exiguum, ut supra demonstratum, Menapiorum partem, invitis Sugambribus Rheno trajecto, horum partem agrorum obsedisse. Tacitum verò aliorum auctorum *Sicambros*, & *Sigambros*, vocare *Sugambros*, supra ostensum est.

20

CAP. XIII.

De BRUCTERIS.

MARSIS conterminos quondam fuisse BRUCTEROS, supra dictum est. Horum vocabulum vitiatum legi apud Strabonem atque Ptolemæum, jam alii ante me adnotarunt. apud hunc sunt Βρυκτηροι. apud illum Βρυκτοι. utrobique repone Βρυκτοι. De his Tacitus, in libro de Germaniâ: *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant. nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse narratur; pulsus Bructeris, ac penitus excisis. & mox: Angrivarios & Chamavos à sergo Dulgibini & Chasuaris cludunt, aliaque gentes, haut perinde memorate. à fronte Frisii excipiunt*. Ad Amisiam usque flumen pertinuisse Bructeros, patet ex Strabone; qui, lib. VII, Drusum eos in dicto flumine navali pugna superasse tradit. item ex Taciti annal. I: *Germanicus Cacinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. equitem Pedo præfectus, finibus Frisiorum ducit. ipse impositas navibus quatuor legiones per lacus vexit. simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere. Chauci, cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros, sua urentis, expeditâ cum manu L. Stertinius, missu Germanici, fudit. mox: Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppia amnes inter, vastatum. Equitem Pedo finibus Frisiorum, id est, Bructerorum confinio, duxit. convenere apud os Amisiam; ad quod & Chauci, Frisiorum simul atque Bructerorum, ut infra ostendetur, contermini, auxilia Romanis offerebant. A meridie igitur limes, quo olim à Sigambribus separabantur, erat Luppia amnis, à fonte ad opidum usque Lunen; inde ab occasu brumali linea usque ad fontem Bercolæ. hinc verò, quâ Marfi quondam contermini, Bercola erat & Ifala, ad opidum usque Hattem. hinc ab occasu æstivo juxta lineam ad lacum Dullart, in quem Amisiam, antequam Oceano misceatur, effunditur, ductam, à Frisiiis distinguebantur. ab septemtrionibus & ortu, Amisiam, ad munimentum usque, cui vulgare vocabulum. Ten Oort, à Chaucis; hinc eodem Amisiam & Dalichio amne à Chamavis & Angrivariis Tubantibusque submovebantur. At postquam Marfi à Rheno in interiora commigrarunt; Bructerorum pars, in eorum agros transgressi, supradictâ lineâ, à Rheni divortio ad fontem usque Bercolæ, ab Usipiis determinabantur. Deinde verò Marfis excisis, Tubantibusque eorum sedibus, quas occuparant, pulsus, Bructerorum nomen iterum ad Luppia & Tencterorum confinia processit. unde istud Taciti: *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant. & historiar. V: Multâ luce reiecti hostes, in Rheno, captivis navibus, prætoriam triremem flumine Luppia donum Velleda traxere*: quam fatidicam virginem nationis Bructere fuisse adfirmat lib. IV. Regiones nunc dictis finibus continentur istæ: comitatus Sutfaniensis & Benthemiis; Salandia, & Twentia, Drentiaque pars, quâ opidum *Covorden*; item Clivæ exigua portio, quâ opidum *Sevenar*: dein Vestfaliam pars, quâ opida, *Borchsteensoorde*, *Nienborch*, *Abuus*, *Frede*,*

Frede, Statlo, Coosfeld, Münster, Lunighusen, VVerne, Ham, Alem, Beckom, Reide, Rydeberg, Delbrügge.

At exorto Bructeris cum finitimis nationibus, Angrivariis Chamavisque, bello, omnibus agris spoliati, penitusque patriis sedibus, quas diu tenuerant, excisi fuere. Auctor noſter: *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant. nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse, narratur; pulsos Bructeri, ac penitus excisis, vicinarum consensu nationum, seu superbia odio, seu præda dulcedine, seu favore quodam erga nos deorum. nam ne spectaculo quidem prælii invidere. super LX millia non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt.* Ubi id prælium factum, incertum est: prope tamen Romanorum militum præsidium factum, satis ex prædictis liquet. Ceterum excidium id eorum Romæ 10 narratum fuit primo principatus Trajani anno, à nato Jesu x c v i i i i. quo anno librum de Germaniâ conscripsit Tacitus.

Superstites belli quibus mox fortunæ casibus, & per quas terras jactati sint, haud facile dixerim. in Juhonum tandem agris confedisse, iterumque in clarum Romanisque formidabile excrevisse nomen; apud posterioris ævi rerum auctores reperio. Notitia imperii inter præſidiarios militeis numerat & Bructeros. Tabula itineraria nomen eorum inclinatum B U R C T U R I habet super Rheni ripam, inter Agrippinensem coloniam, & confluentis Mosellæ; eadem videlicet regione, quam antea Juhones incoluerunt. quorum nomen profus post Taciti ævum ignotum. unde facile suspicer, Bructeros, statim ut patriis sedibus ab Angrivariis Chamavisque pulsi fuere, vi atque armis Juhonum 20 occupasse. ac fortè Tencterorum quoque proximos agros. Alii etiam scriptores hac regione eos referunt. Nazarius in panegyrico ad Constantinum: *Immensam Bruteris vastationem fecisti. & mox: Insuper Agrippinensi ponte faciendo, reliquias afflictæ gentis insultas; ad facultatem, quoties velis, in hostem transeundi.* Sulpitius Alexander apud Gregor. Turonensem, lib. ii, cap. ix, de Arbogaste, Theodosii imperatoris duce: *Eodem anno Arbogastes Sunnonem & Marcomerem, subregulos Francorum, gentilibus odiis insectans, Agrippinam, rigente maxime hieme, petiit: ratus tunc omnes Franciæ recessus penetrandos, urendosque, cum decussis foliis nuda atque arentes silva insidiantes oculere non possent. Collecto ergo exercitu, transgressus Rhenum, Bructeros, ripe proximos, pagum etiam, quem Chamavi incolunt, depopulatus est: nullo usquam occurrente, nisi quod pauci ex Amplivariis & Chattis, Marcomere 30 duce, ulterioribus collium jugis apparuere.* Heic satis aperte atque disertè Bructeri inter Rhenum, quæ Colonia est Agrippinensium, & Chattos ponuntur, contermini Chamavis; quos dextram tunc coluisse Luppia ripam, infra ostenditur. Juhonum igitur sedibus, & magnam Tencterorum agri partem, Chattis proximam, tenuisse tunc temporis Bructeros, cum ex hoc auctore, tum ex tabulâ itinerariâ perspicitur. Cave cum Frehero ad Maguntiacum & Mœnum eos usque proferas. quidpe inter Mœnum & Lonam Alemannorum tunc partem coluisse, supra ostensum: Bructeri autem disertè Francorum nomini adcententur à dicto Sulpitio. Claudianus, qui eodem cum Arbogaste ævo vixit, in panegyrico de iv consulatu Honorii:

— *Iuratur Honorius absens;*

Imploratque tuum simplex Alemania nomen;

Basiterna venere truces; venit accola silvæ

Bructerus Hercynia; latisque paludibus exit

Cimbrus, & ingentes Albim liquere Cherusci.

Rectè heic puto *Hercyniam silvam* à Frehero intelligi eam veteris Hercynii saltus partem, quæ, in finibus quondam Juhonum, hodiè vulgò vocatur *der VVester wald.*

Ceterò nomen eorum posteriori sæculo inclinatum est apud auctores. nam in tabulâ, uti antè dictum, leguntur B U R C T U R I; in panegyrico Nazarii B R U T E R I; apud Sulpitium Alexandrum B R I C T E R I: in vitâ divi Sviberti B O R U C T U A R I I; & in epistolâ quâdam Gregorii i Papæ, qui circa annum à nato Jesu 10 c c x x sedem Romanam obtinuit, B O R T H A R I. Verba epistolæ hæc sunt: *Vniversis optimatibus & populo provinciarum Germaniæ, Thuringiæ, & Hessiæ, Borthariis, Nistresis, VVedrevis, & Loganis, Sudnosis, & Grabfeldis, vel omnibus in orientali plagâ constitutis.* Heic etiam in iisdem locantur finibus, proximè Chattos, qui Hessi, & Wëdrevos, Loganosque; quorum hi accolæ Logani sive Lonæ amnis, illi incolæ regionis, quæ etiam nunc vulgò dicitur *die VVetteraw,* & variante dialecto, *VVedderaw.*

Illos ego falli vehementer vereor, qui à voce *burg* nomen Bructeris quaesitum arbitrantur. nam credibile est, postremi ævi scriptores exactiùs tenuisse verum gentis nomen, quam

quàm primos. jam verò vocabula ista *Bruçteri*, & *Briçteri*, & *Burçteri*, multo propius accedunt ad vocem *burg*, quàm *Boruçtarii*, & *Bortarii*. An verò vox ista *burg* adeò primis illis Romanis fuit incognita atque inusitata, uti eam in hac gente numquàm satis exprimere quiverint? At jam Tacitus, & alii ante eum, qui Augusti Tiberique res in Germaniâ gestas scripserunt, *Asciburgium* & *Teutoburgium* memorarunt: & Plinius aliq; *Burgundionum* nobilissimam gentem: Ptolemæo autem *Laciburgium* est opidum, & *Asciburgius* mons, & *Visburgii* populi.

Ceterùm BRUÇTEROS Strabo & Ptolemæus distingvunt in MAJORES, atque MINORES. hos Luppia, illos Frisia & Chaucis conterminos faciunt. Strabo 10 lib. VII: *Ἐπὶ τῶν δὲ τῶν Ἀμασιᾶν Φέρονται Βίοντος πρὸς τὴν Λεππίας ποταμὸς, ῥέων δὲ Βρυκτίων τῶν ἑλαπίδων.* id est: *In eadem cum Amisiâ partem feruntur Visurgis & Luppia, qui per Bruçteros minores fluit.* Ptolemæus: *κατὰ μὲν τῆς Γερμανίας, πρὸς τὴν ἑλπίων ποταμὸν, δεξιόθεν ἀπ' ἀρκτων, οἱ τὸν Βρυκτίων οἱ μικροὶ, καὶ οἱ Σόγαμβροι.* hoc est: *Incolunt autem Germaniam, juxta Rhenum amnem, si à septemtrionibus ordiaris, Bruçteri minores, ac Sigambri.* Et postea: *Ἐλάσσονα δὲ εἶδη μετὰ τὴν κείνην, Καυχῶν ἰσθμὸν τῶν μικρῶν καὶ τῶν Σηθων, Βρυκτίων οἱ μείζονες ὑφ' οὓς Χαμάβοι.* id est: *Minores verò gentes interjacent, inter Chaucis minores & Svevos, Bruçteri minores; sub quibus Chamavi.* Omnia quum alioquin Ptolemæus turbet, & heic etiam falsò Svevos Cæsaris immisceat; tamen rectè *Bruçteros minores* junxit Rheno, apud divortium amnis; quæ loca priùs Marfi habuere: & rectè item Sigambri, scilicet 20 ad Luppiam; in quæ loca Marfi postea migrarunt. rectè etiam *Bruçteros majores* continuasse Cauchis & Chamavis, infra mox patebit.

CAP. XIV.

De CHAMAVIS & ANGRIVARIIS.

ANTIQUISSIMAM CHAMAVORUM memoriam reperio apud auctorem nostrum, annal. XIII. Nempe quum Nerone Romæ imperitante, Anfibarii, à Chaucis pulsi, agros ad Rheni ripam vacuos, & militum Romanorum usui sepositos, obdidissent; Romani autem excedere eos juberent: Bojocalus, 30 fortè dux eorum, apud Romanos pro concessione novarum sedium verba faciens, *Chamavorum quondam ea arva, mox Tubantum, & post Visporum fuisse*, testatur. Unde patet, ante Julii Cæsaris in Galliam expeditiones, Rheni ripam coluisse Chamavos. nam Cæsaris ævo Sigambros ea loca tenuisse, supra demonstratum est. Quo casu, & in quas à Rheno illi migraverint terras, omnino incertum est. Taciti ævo quia unà cum ANGRIVARIIS Bruçterorum occupant agros; jam antea utrosque conterminos fuisse Bruçteris, junctasque inter se habuisse sedes, simile veri est. De Angrivariis confirmat sententiam hanc Tacitus annal. II. quidpe quum Germanicus Cæsar ab oceano & Amisiâ amne ad Visurgim profectus, castra in lævâ fluminis ripâ metaretur; *Metanti*, inquit auctor, *castra Cæsari Angrivavorum defectio à tergo nuntiatur.* Castra autem in ripâ Vi- 40 surgis posita fuisse, liquet ex sequentibus: *Flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfuebat. ejus in ripâ dextrâ Arminius, frater in exercitu Romano, inter se colloquebantur. Postero die Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præsiidiisque impositis, dare in discrimen legiones, hanc imperatorium ratus.* Ex his jam liquet, Angrivarios inter Amisiâ & Visurgim incoluisse. Exstat heic etiam nunc nomen eorum in vico *Engeren*, 1x millibus passuum, in septemtriones versus, ab opido *Osenbrügge* dissito. exstat item, clariore famâ, in opido *Engeren*, ducatus titulo insignito. Pergit Tacitus: *Cæsar transgressus Visurgim, indicio perfuga cognoscit, dilectum ab Arminio locum pugna; convenisse & alias nationes in silvam Herculi sacram; ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem.* & postea: *Tertiâ ferme vigiliâ adsaltatum est castris.* inde Germanicus apud exercitum, Ar- 50 minius item apud suos concionantur, animosque militum firmant. *Sic accensos Germanos, & prælium poscentes, in campum, cui Idištaviso nomen, deducunt. is medius inter Visurgim & colles, ut ripa fluminis cedant, aut prominentia montium resistunt, inaequaliter sinuatur. pone tergum insurgentibus silva; editis in altum ramis, & pura humo inter arborum truncos. campum & prima silvarum barbara acies tenuit: soli Cherusci juga insedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. paullo post: Interea pulcherrimum augurium, octo aquile petere silvas & intrare visa, imperatorem advertere. exclamat, trent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina. simul pedestris acies infertur; & præmissus eques postremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo hostium agmina diversa fugâ, qui silvam tenuerant, in aperta, qui campis adstiterant,*